

REPTES DE L'ECOLOGIA A LES RELIGIONS

AGENDA LLATINOAMERICANA

El fet que més està canviant la consciència de la humanitat en l'actualitat és la "nova cosmologia", les ciències del cosmos i de la natura. Per primera vegada, tenim una visió científica de l'Univers: el seu origen, les seves dimensions, la seva evolució, les galàxies, les estrelles, els planetes, la vida... i resulta que és una visió ben diferent de la que en teníem.

Durant tota la història de la nostra espècie, no hem pas gaudit d'aquesta visió. Les religions es varen encarregar de suplir amb imaginació i superstició la nostra ignorància col·lectiva i les nostres pors. Els mites que varen crear varen complir un paper social útil i important. El problema és que avui ja no es poden continuar interpretant amb una "epistemologia mística", això és, creient-los "descripcions objectives de la realitat"... Les religions varen imaginar un món petit, pla, quiet, fix, creat directament per un Déu "allà dalt, allà fora" que seria la raó última de tot.

Aquest "imaginari religiós" esclata fet miques davant la nova ciència. Avui no es pot ser persona d'avui i continuar participant d'aquell imaginari, i aquest és el conflicte global de l'ecologia amb les religions.

El "nou relat" que ens presenta la ciència —i que avui és, per primera vegada, un relat científic, i el mateix per a tota la humanitat—, ens ofereix **una nova visió del món**, desconeguda fins ara:

- un univers en moviment total i continu: res s'està quiet, com havíem pensat sempre;
- en expansió: tot va començar com una gran explosió, i tot es continua expandint, inabastablement;
- en evolució i en desplegament: no és un cosmos regit per lleis eternes immutables, sinó una cosmogènesi que es desplega des de dins;
- amb aparició de propietats emergents i d'autoorganització des del desordre del caos: el tot és major que les parts i és a cada part...
- orientat envers la complexificació, la vida i la consciència, que finalment floreix en l'ésser humà, esdevé consciència col·lectiva, assumeix el cosmos reflexivament i se'n responsabilitza, i
- l·ligat holísticament en xarxes... en les quals cada partícula està relacionada amb totes...

Aquesta nova visió ens posa en un món molt diferent del que ens varen ensenyar les religions, i ens canvia radicalment en diversos aspectes:

• Canvia la imatge de la **natura**, que:

-Ja no ens podem imaginar un únic escenari de la història humana, que seria l'única cosa important...

-Ja no resulta acceptable una qualificació religiosa negativa (pecaminosa) de la matèria i tot allò que s'hi relaciona (carn, instint, sexe, plaer...).

-Ja no podem acceptar el supòsit mitològic d'un "pecat original" que ho hauria contaminat tot ancestralment, sinó d'una "benedicció original"...

-En la cosmovisió actual no és pas possible acceptar un "segon pis". Allò que es volia significar amb aquest símbol només pot ser "en aquest mateix pis". No hi ha "metafísica" (o com a mínim no és necessari ni obligatori creure-hi, encara que pugui ser útil imaginar-la...).

-Aquesta vida no pot ser només una il·lusió passada, una "prova", en funció d'una altra vida, la veritable i definitiva, la de més enllà de la mort, a la qual un Creador ens hauria destinat... Les religions de "salvació eterna" necessiten amb urgència donar novament raó d'elles mateixes en el context mental actual.

• Canvia la imatge de l'**ésser humà**:

-No venim de dalt, ni de fora, sinó de dintre, i de sota, de la terra, del Cosmos; som el resultat actual, la flor de l'evolució còsmica...

-No és pas veritat que siguem superiors, diferents i aliens a la resta de la Natura, únics amb ment i esperit procedents directament de Déu...

-No som pas els "amos de la creació", som una espècie més, l'única capaç d'assumir responsabilitat.

-No podem pas viure separats de la Natura, com a sobrenaturals, artificialment desnaturalitzats.

-No som pas "sobrenaturals", sinó molt naturals, o naturals fins on potser altres éssers no han arribat. Som Natura, terra que sent, que pensa i estima, matèria que en nosaltres arriba a la reflexió...

• Canvia la imatge de **Déu**:

-Una visió tan precària de la natura i del cosmos com la que ha tingut la Humanitat només podia donar de si una imatge insuficient de Déu.

-La visió actual de la realitat ja no ens permet imaginar un *Déu allà fora, allà dalt*, en aquest "segon pis superior" del qual dependria el nostre. Avui veiem que no té cap sentit parlar de ni pensar en un "fora" o en un "damunt" del cosmos.

-La idea d'un Déu separat de la creació, o transcendent, és un dels nostres principals problemes.

-No té cap sentit un Déu antropomòrfic com nosaltres: "persona" que pensa, decideix, estima i s'expressa com nosaltres... Déu, *theos* o Zeus de l'Olimp.

-I pensar que és "Senyor", Amo, Jutge premiador i castigador avui és clarament un antropomorfisme.

-Si existís "la Divinitat" (dimensió real), només es podria trobar en l'única realitat còsmica...

Tornar al cosmos i a la natura

Sant Tomàs va dir que un error sobre la Natura redounda en un error sobre Déu... Els errors que hem patit sobre la natura, i sobretot, la ignorància en aquest respecte, han estat màxims, pel que hem de suposar que la imatge de Déu i d'allò religiós que ha sorgit d'aquest marc comporti grans deficiències que avui estariem en capacitat de esmenar.

Sembla clar que les religions han viscut d'esquena a la natura, sobretot perquè han concentrat tota la seva atenció en una petita "història sagrada" iniciada fa tan sols 3.000 anys, i que és l'única "revelació" que han tingut en compte.

L'explosió científica dels darrers temps és, sens dubte, una nova "experiència reveladora", en la qual allò diví de la realitat se'ns manifesta d'una manera nova. No hi ha res en l'actualitat que estigui inspirant una presa de consciència espiritual en el món com el nou relat de la nostra història còsmica. Les religions necessiten sentir el *kairós* ecològic d'aquesta hora i tornar-se'n cap al cosmos i la natura, per reconèixer-hi la nostra "història sagrada" i superar l'actual divorci entre ciència i espiritualitat, entre religió i realitat. Acceptat el repte de l'ecologia no és pas incloure la "cura de la natura" entre els imperatius morals; és més: és tota una "reconversió ecològica" de la religió.

Reptes

No és pas, doncs, només la imatge física del món la que ha canviat, sinó tot ell: el seu origen, la seva

arquitectura, les seves dimensions, la seva complexitat, el seu sentit... I davant d'aquest canvi, les religions, que elaboren tot el seu patrimoni simbòlic (categories, teologies, litúrgia, dogmes, ritus, mites...) en el context del vell imaginari, apareixen profundament antiquades, pertanyents a un món obsolet, llunyà, que ja no existeix i que ni tan sols no resulta imaginable. El llenguatge de la religió tradicional perd sentit i significat, i fins i tot esdevé intel·ligible per als joves. Les religions, que han servit a la humanitat durant mil·lennis per a expressar la dimensió més profunda de l'existència, semblaria que ja no serveixen...

En aquesta situació, les religions se senten desfadeses, i incompreses, sense captar amb claredat quina n'és la causa. Sovint reaccionen defensant-se, repetint i reafirmant intemperament la seva tradició sagrada, les seves "veritats revelades", "les veritats eternes"... quan allò que haurien de fer seria reinterpretar-les i adequar-les al llenguatge i als nous paradigmes als quals hem accedit, abandonant aquells errors de perspectiva que tots hem patit per la ignorància de la humanitat a la qual vàrem estar històricament sotmesos...

Els anys seixanta del segle passat varen ser un moment d'esperança i optimisme en el cristianisme en general, quan semblava que s'obria a la possibilitat d'una profunda renovació interna, i a una reconciliació amb el món i amb els valors de la modernitat (ciència, democràcia, valor de la persona, llibertat religiosa i altres llibertats, perspectiva dels pobres, etc.).

Però aquesta primavera aviat es va truncar, davant el temor que produïa la commoció que suposava la renovació en curs. La por va vèncer, i els frens i retrocessos que des d'aleshores s'han produït no han fet res més que distanciar més i més la societat respecte del cristianisme institucional. Són dotzenes de milions les persones que han abandonat la religió les darreres dècades a Europa, per exemple, al·legant que no podien acceptar una cosmovisió que els resultava superada, cercant la seva realització espiritual per camins nous. Només una profunda reflexió en el camp de l'ecologia i en el d'altres diversos "nous paradigmes" i una conseqüent i valent renovació teològica reobrirà l'esperança.